

Uppföljningsstudie – Pilotprojekt ”Fisken ska fram”

Beställare: Lokalkraft leader Åland

Skärgårdskonsulterna Ab

Hösten 2020

Under hösten 2020 utfördes en uppföljningsstudie av delprojekten inom pilotprojektet ”fisken ska fram”. I uppföljningen gjordes en utvärdering av projekten, hur det har gått för varje delprojekt genom planering och utförande och vilka effekter projekten har haft efteråt både som åtgärd och för framtida fiskevårdsarbete. Detta gjordes för att skapa en kunskapsbank för framtida projektsökande samt för att kunna utveckla aktionsgruppen för fiskeleaders urvalsprocess för kommande projekt. Uppföljningen gjordes genom att studera slutrapporterna och genom diskussion med de ansvariga för varje delprojekt.

Frågor som ställdes under diskussionen rörde hur projektet har fortlöpt genom planering och utförande, om åtgärden har gett önskad effekt och om det har följts upp något efter åtgärden. Hur långvarig kommer åtgärden vara och om det kommer krävas skötsel framöver. Hur har delprojekten bemötts i det lokala samhället och har det väckt ytterligare intresse för fiskevårdande åtgärder.

Majoriteten av delprojekten var praktiska restaureringsprojekt. Inom pilotprojektet deltog totalt åtta delprojekt varav sju var praktiska restaureringsprojekt och ett var kunskapsfrämjande projekt. Två av de praktiska projekten utfördes i sötvatten, resten på kusten. I flera av projekten var fokus på vassen och att öka tillgängligheten för fisk till lekomyråden som vuxit igen av vass.

Sammanfattning

De flesta delprojekt fick önskade resultat av sina åtgärder och projekten bedöms i helhet som lyckade. Delprojekten upplevde att planering och utförande gick enligt planeringen och de allra flesta har besökts efter åtgärden och projektdeltagarna har kunnat bedömt åtgärden.

En praktisk svårighet som kommit fram var för delprojekten som jobbade i områden med tät vassvegetation. För de delprojekt som inte nådde önskade resultat var problematiken en brist på vatten inne i och innanför täta vassområden, vilket gav svårigheter vid röjning och för lite vatten för att åtgärden ska gynna fiskens reproduktion. Här enades de projekten om att noggranna förstudier behövs för att kunna undvika det i framtiden, att man inte kan förlita sig på flygfoton utan att områden måste besökas fysiskt och bedömas även om områden med tät vass är otillgängliga. För de andra delprojekten som jobbade med tät vass kunde man konstatera att röjning i tät vass kräver mycket arbete och är tidskrävande. Vassen har också en mycket snabb återväxt och det kräver flera års återkommande röjningar samt planering för framtida skötsel för att nå önskade resultat.

Delprojekten har bemötts positivt från samhället och flera har väckt ett vidare intresse för fiskevård. Projekten har också bedömt framtida arbete kring åtgärden och kunnat följa upp effekterna eller har planer på att göra det. Här kunde delprojekten enas om att vassen har en snabb återväxt och kräver ett långvarigt tänk för att kunna hålla ett åtgärdat område öppet. Något som också är viktigt att lyfta i samband med planering av projekt.

Delprojekt som deltagit i ”fisken ska fram”

Fiskvandningsled Torpfjärden – Ålands fiskevårdsförening rf.

Projektet fick avbrytas pga. Att det fanns för lite vatten inuti vassbältet för att kunna vara tillgängligt för vandrande fisk. Lärdomar från projektet är att man ska i planeringen utföra förstudier och inte förlita sig på flygfoton över området utan besöka det fysiskt.

Området är i dagsläget åtgärdat men genom ett byte av tillvägagångsätt för åtgärden där man istället grävde en kanal som nu har gjort området tillgängligt för vandrande fisk. Även om delprojektet inte gick enligt planen så lyfter det en viktig poäng när vi diskuterar restaureringsåtgärder. Att man försöker med en åtgärd som är minst inträngande i landskapet först. Eller att man åtminstone i planeringen arbetar från de minst inträngande åtgärderna först och bedöms de redan i planeringen att de inte kommer ge önskad effekt kan man gå vidare. Även om delprojektet inte nådde sitt mål för åtgärden bedömer jag det ändå som ett lyckat projekt från en försiktighetsprincip.

Vassklipningsprojekt i Björkö Sund, Bamböle och utsättning av risvasar – Bamböle fiskevårdsförening

I området röjdes vassen redan på vintern, det gjordes med plog och fyrhjuling. Røjningen vintertid bedömdes förenkla klippningen av vass på sommaren då det blev mindre vass som skulle klippas och forslas upp på land. Det gör klippningen av vass snabbare och billigare. Men för att röja på vintern behövs tillräckliga starka isar och här även snöfri is för att fyrhjuling skulle orka.

Projektet nådde sin målsättning och kommer att följas upp i fortsättningen för att se effekterna. Projektet bemöttes också positivt av samhället. Lärdomar från projektet är att vassklippningen trots vinterrøjningen tar mycket tid och blir i längden en dyr åtgärd med ett krav på framtida arbete för att hålla åtgärden långvarig.

Risvasarna som placerades ut i projektet fick också ett positivt mottagande. Risvasar anses vara en billig och enkel fiskevårdande åtgärd att göra. En viktig sak att komma ihåg är att planera placeringen så de har önskad effekt utan att orsaka problematik för de som nyttar vattenområdet. Det gjorde projektet väldigt väl genom att placera dem i ett område med lite båtrekreation, som är fredat från fiske och har god potential som ett lekområde för fisk.

Förbättringar för fiskens lekområde i Hemviken på Skråbjörkö – Norrö Ab privat vattenområde

Delprojektet bedöms som ett lyckat projekt och en positiv effekt har märkts efteråt i ett stort antal fiskar i de rensade områdena. Här som i projektet ovan märktes en positiv effekt i att röja undan gammal vass på vintern.

Öring på Åland – Stiftelsen Ålands jakt- och fiskemuseum

Projektets monter och öringsspel har haft ett positivt mottagande från gästerna på museet. Öringsspelet som ingick i delprojektet informerar spelare om öringens biologi. Som framtidsplan vill man utöka informationen i utställningen även för fiskevårdande åtgärder för öringen på Åland i samarbete med andra aktörer.

Skvaltbäcken – Överboda fiskelag

Delprojektets planering fungerade bra och trots en försening av utförandet pga. anpassning efter rådande vattenstånd så nådde projektet sin målsättning. Projektet avslutades under 2020 och kommer utvärderas närmare våren 2021. Projektet har haft ett positivt mottagande och har planerat framtida skötsel av åtgärden.

Fiskvandningsled Ösundet, Jomala ytterby och Fiskvandningsled Österviken, Ytterby Jomala – Ytterby fiskelag

Delprojektet i Ösundet nådde inte önskad effekt, där var vattenmängden för begränsad innanför vassen. Området besöktes under planeringen men man kunde inte ta sig in i den tjocka vassen och gjorde därför en bedömning på hur området sett ut tidigare. Men områden som tidigare hade ett tillräckligt vattendjup hade nu slammat och vuxit igen.

Delprojektet i Österviken fortlöpte enligt planering och nådde sin målsättning. Det som märktes under projektet och i tidigare delprojekt var att vassklippning är tidskrävande och projektet fick styra åtgärden till områden som skulle göra störst effekt. I området valde man då att öppna upp kanaler till vattenspeglar inne i vassområdet. En lärdom från projektet är också att vassen behöver röjas flera år efter varandra för att ge önskad effekt. I projektet röjdes vassen under 2 år men flera kunde gett större hämmande effekt på vassens snabba återväxt.

Projekten har bemötts positivt och med ett stort intresse för andra åtgärder i området.

Reveldiket, Kökar – Karlby samfällighet och fiskelag

Projektet gick enligt planering och uppnådde önskad effekt. Under talkoarbete efter rensningen påträffades gäddor ovanför åtgärden och området kommer inventeras regelbundet visuellt.

Delprojektet bedömer att stödet från Lokalkraft leder i from av finansiering hjälper och gynnar

samfälligheterna. Också stödet i form av rådgivning är avgörande eftersom projektering och redovisning tar tid.

Under och efter projektet fanns intresse bland lokalbefolkning för andra arter än de vårlekande (gädda, abborre och mörtfiskar) som lake och öring. Samfälligheten planerar att årligen ha talka för att förebygga vandringshinder samt följa upp vassens återväxt och kunna planera rensning i framtiden om behovet föreligger.

För projektet som röjer vass i diken är det viktigt att tänka på att diket fungerar som vandringsled för fisken men också som lekområde. Delprojektet planerade åtgärden för att rensa vassen men i planeringen anpassade man grävningen för att spara viktig bottenvegetation i dikets botten.